

Les societats mercantils

Josep Machado Plazas

P07/03022/00390

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Índex

Introducció.....	5
Objectius.....	6
1. El dret de societats i les societats mercantils.....	7
2. El concepte de societat mercantil.....	8
3. La mercantilitat del contracte de societat.....	10
4. Els tipus de societats. Classificació de les societats mercantils.....	12
5. La societat com a negoci jurídic.....	17
6. La societat com a persona jurídica.....	20
Resum.....	23
Autoavaluació.....	25
Solucionari.....	26
Bibliografia.....	27

Introducció

Aquest mòdul té una finalitat introductòria o, si es prefereix, d'aproximació a la part general del dret de societats espanyol. Es tracta de delimitar breument la significació i abast del dret de societats, d'analitzar, amb rigor, la noció del concepte de societat mercantil i examinar, davant dels textos legals, els diferents tipus societaris. El Codi de comerç espanyol de 1885, la preocupació essencial del qual és determinada per la disciplina de les societats personalistes, regula el que podríem denominar *aspectes generals del dret de societats*. D'una banda, aborda el *concepte de societat*, atenent a la noció legal *ex art. 116 C de C*; de l'altra, fixa els supòsits necessaris per a considerar mercantil una societat i estableix els requisits essencials des de la *perspectiva negocial*, això és, la societat com a contracte (*art. 117 C de C*). Des de l'anàlisi dogmàtica dels fenòmens societaris, examinarem, almenys breument, els requisits de constitució (*art. 118 a 120 C de C*), i també les conseqüències que deriven de l'absència d'aquests, en especial, els aspectes generals de la *societat irregular*, comprensius del que els mercantilistes espanyols han qualificat com a *doctrina de la societat irregular*. El tercer aspecte rellevant que es desprèn d'aquesta part general és la relativa a la *tipologia societària* (*v. art. 122 C de C*). Les nostres consideracions finals que aniran encaminades al sistema legal d'atribució de la personalitat jurídica –i els límits de l'esmentat reconeixement– formen part del fenomen jurídic de la societat mercantil com a persona jurídica. Des d'aquesta perspectiva, analitzem els *efectes organitzatius* de la societat mercantil.

Objectius

Després de la lectura d'aquest mòdul introductori, s'ha hagut d'assolir la comprensió dels temes següents:

- 1.** La comprensió de la construcció teòrica del dret de societats a partir de la noció de societat general del tràfic.
- 2.** La configuració de la societat com a contracte (formalitats, efectes, situació de societat irregular).
- 3.** La persona jurídica, amb especial consideració de la doctrina judicial de l'aixecament del vel.
- 4.** La classificació o tipologia societària.

1. El dret de societats i les societats mercantils

Partint d'una anàlisi històrica del dret de societats i aproximant-nos a la regulació que el Codi de comerç de 1885 destina a les companyies mercantils (v. art. 116 i s. C de C), l'ordenació normativa de les tres formes socials prevista originàriament en el Codi –les companyies col·lectives (secció segona), les companyies en comandita (secció tercera) i les companyies anònimes (secció quarta)–, es preveia mitjançant la formulació d'una sèrie de regles generals aplicables a les diferents formes socials: la constitució de les companyies i de les seves classes (secció primera); els drets i obligacions dels socis (secció sisena), i el terme i liquidació de les companyies mercantils (secció tretzena). A més, el títol primer dedicava una previsió especial per a les accions (secció cinquena). Aquest constituïa el nucli originari del nostre dret de societats que s'ha vist convulsat per un procés descodificador mitjançant la legislació societària (especialment societats anònimes i societats de responsabilitat limitada, cooperatives, agrupacions d'interès econòmic, societats de garantia recíproca, etc.), que s'inicia ja en la primera meitat del segle XIX amb la legislació intervencionista societària i que assoleix el seu més alt nivell amb l'aprovació de les vigents lleis especials de societats anònimes i de responsabilitat limitada. Les noves formes socials, i també les de nova regulació, queden separades del cos legal decimonònic i adquireixen, per la seva pròpia configuració, una notable autonomia normativa, que els evita, en bona part, la dependència de la part general prevista en el Codi vigent. Al marge d'aquest procés descodificador, l'aprovació del Codi civil instaurà la possibilitat de l'existència de societats mixtes (civils per raó de l'objecte i mercantils per la forma) i configurà el règim jurídic de la societat civil com a societat general del tràfic.

Amb tot, el Codi de comerç de 1885, la preocupació essencial del qual és determinada per la disciplina de les societats, regula aspectes generals del dret de societats. D'una banda, aborda el *concepte de societat*, atenent a la noció legal ex art. 116 C de C; de l'altra, fixa els supòsits necessaris per a considerar mercantil una societat i estableix els requisits essencials des de la *perspectiva comercial*, això és, la societat com a contracte (art. 117 C de C). Des de l'anàlisi dogmàtica dels fenòmens societaris, s'ha d'examinar, almenys breument, els requisits de constitució (art. 118 a 120 C de C) i també les conseqüències que deriven de l'absència d'aquests, en especial, els aspectes generals de la societat irregular, comprensius del que els autors han denominat com a doctrina de la societat irregular. El tercer aspecte rellevant que es desprèn d'aquesta part general és la referent a la tipologia societària (v. art. 122 C de C). L'atribució de la personalitat jurídica –i els límits de l'esmentada atribució– formen part de la consideració de la societat mercantil com a persona jurídica. Des d'aquesta perspectiva, analitzem els *efectes organitzatius* de la societat mercantil.

2. El concepte de societat mercantil

El sistema del dret de societats troba en el concepte de societat l'eix sobre el qual giren tant les formes regulades pel legislador com aquells fenòmens societaris que no troben cabuda en les anteriors. Malgrat ser el lloc comú sobre el qual s'estableixi el sistema, la determinació del concepte de societat resulta encara avui, en doctrina i jurisprudència, objecte de polèmica i controvèrsies. La seva funció explicativa adquireix una dimensió més gran com menys requisits componen el nucli del seu concepte, de manera que en aquest poden tenir cabuda tots aquells fenòmens jurídics que s'hagin de regir per la disciplina del dret de societats.

Aquest plantejament, que nosaltres seguim, integra, doncs, els ordres civils i mercantils, i també la societat i l'associació, en un únic concepte, aliè en el seu contingut elemental a la finalitat de lucre i a la personificació jurídica.

Lectures complementàries

Seguim aquí la coherent i rigorosa construcció doctrinal del professor **Paz-Ares**, a l'obra del qual ens remetem, especialment, en el *Comentario del Código civil* (1991, art. 1665 i s.) i recentment a **Uría Menéndez** (1999) *Curso de Derecho Mercantil* (vol. I, pàg. 429-567). Amb tot, aquesta línia metodològica havia estat, en bona part, formulada pel professor **Girón Tena**, entre altres treballs, en l'obra *Derecho de sociedades*, (1976, vol. I, pàssim). Madrid: Autor-editor.

El sistema sobre el qual es construeix el dret de societats rau en la idea de l'existència d'una *societat general del tràfic* a la qual poder acudir com a tipus residual i a fi de completar llacunes de regulació dels fenòmens societaris. El model que, segons el nostre ordenament, pot servir a aquestes finalitats es correspon amb la *societat civil*. Es pot preguntar, llavors, quina funció li correspon a la *societat col·lectiva* en el marc del dret de societats, si la societat general rau en la societat civil. La resposta descansa, segons el professor Paz-Ares, en la premissa següent. Hi ha ampli consens a considerar que la societat col·lectiva s'ha d'entendre com "la societat general del tràfic mercantil", que manté amb la societat civil una relació de gènere (la civil) a espècie (la col·lectiva). Aquest últim model legal s'haurà d'aplicar com a forma especial, i amb prioritat a la societat civil, a aquells fenòmens societaris que compleixin els requisits propis de la societat col·lectiva, excloent-ne aquells que no respecten el seu contingut mínim, consistent, d'una banda, en el fet que la societat ha de dedicar les seves activitats al *comerç*; i de l'altra, en el fet que la seva activitat ha de tenir *caràcter habitual o permanent*, amb la qual cosa s'exclouran del concepte de societat col·lectiva les societats ocasionals (llevat de les *societats mixtes*, ex art. 1.670 CC). Finalment, la societat col·lectiva té caràcter extern, i s'allunyen del seu concepte i àmbit d'aplicació les denominades *societats internes* (condomini naval, comptes en participació, contractes parciaris, etc.).

Els elements essencials de la societat es refereixen al seu origen o procedència negocial, l'existència d'una finalitat comuna i la comunitat de contribució d'aquesta finalitat.

Amb aquests elements es pot reconstruir el concepte següent de societat: "associació voluntària dirigida a la consecució d'una finalitat comuna mitjançant la contribució de tots els seus membres".

Tota societat s'estableix sobre la voluntat dels seus membres que mitjançant un negoci jurídic decideixen crear l'organització societària. El **negoci constitutiu de la societat** presenta **naturalesa contractual** (no són societats, pel seu origen legal, les comunitats hereditàries, els sindicats d'obligacionistes, la massa passiva de la fallida, ni tampoc les corporacions públiques), així com ho enuncia el Codi quan fa referència al "contracte de companyia". En les societats la base personal de les quals està formada per un únic soci, l'origen negocial subsisteix, ja que l'acte unilateral de la creació de la societat unipersonal té la consideració de negoci jurídic (en el nostre ordenament s'admet la societat anònima i de responsabilitat limitada *unipersonal*, v. art. 311 LSA i 125 LSRL).

Naturalesa contractual

No són societats, pel seu origen legal, les comunitats hereditàries, els sindicats d'obligacionistes, la massa passiva de la fallida, ni tampoc les corporacions públiques.

La causa de la societat es constitueix per la finalitat comuna a la qual va dirigida l'associació, que la distingeix dels contractes de canvi i de les comunitats d'origen negocial. La persecució de la finalitat comuna s'ha d'orientar en interès de tots els socis, però no necessàriament en el seu propi interès lucratiu. Assenyaladament, en un concepte ampli de societat no solament caben aquelles societats creades amb la finalitat de repartir els guanys entre els socis, sinó que també troben cabuda aquells fenòmens associatius que presenten finalitats mutualistes o de promoció de finalitats altruistes, culturals o científiques.

Tradicionalment, la doctrina i jurisprudència espanyola han entès la finalitat lucrativa com un element essencial del contracte de societat. Tanmateix, es pot prescindir d'aquest requisit com a element essencial sobre la base, almenys, de dos sòlids arguments. Un, de **naturalesa constitucional**: la nostra Constitució, en reconèixer la llibertat d'associació en el seu art. 22, no distingeix entre finalitats lucratives i no lucratives. Un altre, com a **fenomen explicatiu i selectiu de la disciplina aplicable als fenòmens associatius de caràcter atípic** (per exemple, consorcis empresarials), ja que les solucions que deriven de l'absència d'aquest porten a l'aplicació de règims allunyats de la voluntat de les parts (l'associació o la comunitat). Per tant, l'expressió referent a la finalitat de lucre sobre la seva obtenció prevista en l'art. 116.I C de C s'ha d'entendre com la *finalitat natural o usual* sobre la qual descansa el negoci societari i no com la seva finalitat essencial. Aquestes raons vénen, a més, avalades pel legislador que no ha tingut cap problema a significar expressament que la finalitat de lucre no és present en les agrupacions d'interès econòmic (v. art. 3 LAIE) ni en les cooperatives i mútues d'assegurances (art. 9 i 10 LOSSP) i en reconèixer aquestes agrupacions com a societats mercantils.

3. La mercantilitat del contracte de societat

La qualificació de societat civil o mercantil de les formes socials admeses pel nostre Dret i, consegüentment, el seu règim jurídic aplicable, es planteja com a conseqüència de l'expressió, emprada en l'art. 116 C de C:

"El contrato de Compañía... será mercantil, cualquiera fuera su clase, siempre que se haya constituido con arreglo a las disposiciones de este Código."

Les dues qüestions fonamentals que aquí es plantegen són, d'una banda, la determinació dels criteris de distinció que serveixen per a reconèixer la mercantilitat d'una determinada societat i, de l'altra, el fet que les conseqüències derivades de la selecció anterior operen en un doble nivell: un respecte de les normes reguladores del tipus i un altre en relació amb l'aplicació de l'estatut de l'empresari.

La interpretació tradicional de l'art. 116.I C de C assimila els requisits de mercantilitat –la constitució de la societat "con arreglo a las disposiciones de este Código"– al compliment de les exigències formals d'escriptura pública i inscripció al Registre Mercantil establertes en l'art. 119, de la qual cosa es deriva que les societats irregulars s'hauran de considerar com a societats civils. Una ulterior valoració del contingut de l'esmentat article subjecta la mercantilitat de la societat a l'anomenat criteri de la matèria mercantil. És a dir, són mercantils aquelles societats l'objecte de les quals estigui compost per una activitat comercial o industrial. Aquest criteri material no ha estat seguit per la legislació mercantil especial. En efecte, les modernes lleis societàries que regulen els tipus mercantils estableixen bàsicament un criteri formal (v. art. 3 LSA, art. 3.II LSRL, art. 4 LSGR i art. 1.I LAIE). En virtut d'això, la forma mercantil elegida per als tipus legals especials (anònima, limitada, societat de garantia recíproca i agrupació d'interès econòmic) comporta la seva consideració com a societat mercantil, amb independència que el seu objecte estigui compost per activitats de naturalesa civil o mercantil.

Aquest doble criteri, **formal** –per als tipus societaris regulats per lleis especials–, i **material** –per als restants tipus–, finalment, s'ha de conciliar amb els criteris que l'art. 1670 CC estableix. Com és sabut, aquest article admet que les societats que desenvolupen activitats de caràcter civil (agrícoles, ramaderes, forestals, professionals, artesanals, científiques o artísticoliteràries) puguin actuar en el tràfic mitjançant els tipus societaris mercantils. El precepte té com a funció ampliar l'àmbit dels tipus mercantils a les societats amb objecte civil, de manera que les parts puguin operar en el tràfic amb una tecnologia jurídica més d'acord amb les seves necessitats.

Això contribueix a aclarir que l'extensió de les possibilitats d'aplicar els tipus societaris a un àmbit material aliè només es produeix en una direcció: les societats civils poden adoptar una forma mercantil; tanmateix, les societats mercantils no es poden regir, com destaca el professor Paz-Ares, per una forma civil.

La *mercantilitat* opera en un **doblet marc normatiu**. D'una banda, la societat qualificada de mercantil queda subjecta a les normes que regulen la seva forma (col·lectiva, anònima, limitada, etc.). De l'altra, a l'empresari mercantil li serà d'aplicació el seu estatut jurídic propi (comptabilitat, llibres, registre, insolvència, representació). L'aplicació d'aquest règim general no troba obstacle en relació amb les societats mercantils que ho són, bé per la forma, bé per la matèria. Entre aquestes s'han de considerar incloses les societats civils amb finalitats mercantils (v. RDGRN d'1 d'abril de 1997), i també les comunitats de béns constituïdes per a explotar una empresa mercantil, a les quals serà d'aplicació el règim de la societat col·lectiva. Quant a les societats que, per raó de la legislació especial, són mercantils, no obstant desenvolupar una activitat de naturalesa civil o no mercantil, també els serà d'aplicació l'estatut de l'empresari. Els problemes se susciten en el cas d'aquelles societats que, a l'empara de l'article 1670 CC, tenen la forma mercantil, però exerciten una activitat de caràcter civil. Es tracta de les societats mixtes. D'una banda, són societats a les quals s'aplica les normes reguladores del tipus mercantil escollit. De l'altra, mantenen el seu estatut de societat civil, en tant que el fet de funcionar en el tràfic mitjançant una forma mercantil no els converteix en empresaris.

Per tant, a les societats mixtes no els resulten d'aplicació les regles derivades de l'estatut del comerciant. En virtut d'això, són societats que no estan obligades al deure de comptabilitat, ni subjectes a inscripció al Registre Mercantil, ni tampoc vinculades per les normes de la fallida. Amb tot, aquesta perspectiva no casa amb la literalitat de l'art. 1670 *in fine* CC quan al·ludeix que, a les societats mixtes, "les seran aplicables sus disposiciones en cuanto no se opongan a las del presente Código". Tanmateix, conciliar les normes del tipus mercantil amb les del Codi civil s'ha revelat una tasca impossible, la reconstrucció de la qual no ha estat feta fins al moment.

A les esmentades dificultats s'ha afegit, en els últims temps, una polèmica entorn de la possibilitat de reconèixer personalitat jurídica a les societats civils. Si la modificació (feta per la DA de l'RD 1867/1998, de modificació del Reglament hipotecari) de l'art. 81 de l'RRRM per la qual es podien inscriure societats civils era nul·la, per tractar-se d'una reforma *contra legem* com, d'altra banda, la doctrina va tenir ocasió de denunciar i de ratificar la Sentència del Tribunal Suprem de 24 de febrer de 2000, això no resulta un obstacle per a reconèixer personalitat jurídica a les societats civils, com ha recordat l'RDGRN de 14 de febrer de 2001 (BOE, 21 de març de 2001), en virtut de la qual no es pot negar personalitat jurídica a la societat civil, encara que no revesteixi forma mercantil, a l'efecte de figurar com a titular registral de determinat immoble adquirit per aquesta mitjançant escriptura pública de compravenda [contrasteu amb l'anterior RDGRN de 31 de març de 1997 (RJ 1997, 2049)].

Les societats mixtes

Són societats a les quals s'apliquen les normes reguladores del tipus mercantil escollit però, d'altra banda, mantenen el seu estatut de societat civil.

Lectura recomanada

Fernando Pantaleón. "La personalidad jurídica de las sociedades civiles". *La Ley* (1997-4, pàg. 1376 i s.).

Lectura complementària

C. Paz-Ares (1999). *Curso de Derecho mercantil* (pàg. 499-500). Madrid.

4. Els tipus de societats. Classificació de les societats mercantils

L'article 122 del Codi de comerç disposa que:

"Por regla general, las sociedades mercantiles se constituirán adoptando alguna de las formas siguientes: 1. La regular colectiva; 2. La comanditaria simple o por acciones; 3. La anónima y 4. La de responsabilidad limitada."

L'expressió "por regla general", amb què l'article 122 C de C dona pas a l'enumeració dels tipus socials mercantils, ha suscitat el dubte o qüestió, que ha estat abordada pels autors, de si tal expressió es refereix a la llibertat tipològica, entesa com a possibilitat d'invençió i creació de nous tipus socials *–numerus apertus–* diferents dels que enumera el precepte; o bé si els tipus relacionats són els tipus o formes socials úniques admissibles *–numerus clausus*.

Hi ha consens a assenyalar que estem davant d'un *numerus clausus* de tipus socials, i queda reservada al legislador, amb caràcter exclusiu, la facultat de creació de noves figures. L'admissió de la possibilitat de creació de societats atípiques atempta no solament contra les normes imperatives del dret de societats en general, sinó també contra la seguretat del tràfic i de tercers

No obstant l'esperit liberal imperant en el moment de la codificació, la utilització pel legislador de l'expressió *per regla general* es comprèn si prenem en consideració el contingut de l'article 124 C de C, que admetia que les cooperatives i les societats mútues d'assegurances poguessin ser, en certs supòsits, mercantils, la qual cosa implica el reconeixement que, malgrat no tenir alguna de les formes bàsiques de societats enumerades en l'article 122 C de C, es poden reputar mercantils altres formes socials, l'existència i requisits essencials de les quals han estat configurats legalment i no com a fruit de l'autonomia privada.

Al nostre entendre, la funció de societat general de comerç que la societat col·lectiva té en l'àmbit mercantil representa la reabsorció per l'esmentat tipus societari de les societats mercantils atípiques, la qual cosa implica la *impossibilitat de creació de tipus* diferents als previstos legalment.

L'autonomia privada de la qual gaudeixen les parts en l'àmbit contractual s'ha d'entendre referida a la llibertat quant a elecció del *tipus social*, però no així respecte de la constitució de societats mercantils al marge de les que han ob-

tingut consagració legal. Es pretén preservar la integritat dels tipus socials o del dret imperatiu, bàsicament pel que fa a les normes de responsabilitat i de garantia de tercers.

La llibertat de contractació dels qui es disposin a constituir una societat mercantil parteix de l'elecció d'un tipus social específic, dels previstos legalment, depenent del que resulti més convenient a la seva finalitat concreta i circumstàncies, essent factors influents, a l'hora d'efectuar l'elecció, consideracions de caràcter organitzatiu, fiscal, financer i empresarial, de règim de responsabilitat, de grau de flexibilitat del tipus, etc. Les facultats concedides als particulars es limiten, en aquest sentit, a un *ius electionis*.

En la sistemàtica del nostre ordenament jurídic, la societat civil té, com hem tingut ocasió d'examinar, una **funció residual** de societat general, ja que a més dels supòsits, que es poguessin denominar *normals*, que s'incardinen en la mateixa (societats agràries, artesanals, de professionals, etc.), absorbeix la resta de fenòmens socials el supòsit de fet dels quals no es coordina amb cap dels tipus socials específics (per exemple, una societat l'objecte de la qual és mercantil, però de caràcter intern o ocasional). En aquest sentit, s'ha dit que la societat civil no constitueix en rigor una forma social, sinó un esquema positiu elemental que no té identitat estructural i causal. En l'àmbit de les societats mercantils, la societat col·lectiva actua com a societat general del tràfic mercantil, la qual cosa no depèn de l'elecció del tipus, sinó de la dedicació al comerç. D'aquesta manera, les seves normes s'apliquen no solament a les companyies expressament constituïdes com a col·lectives, sinó també a totes aquelles societats externes, amb vocació de continuïtat, l'objecte de les quals és mercantil, i que no són subsumibles en cap dels altres tipus mercantils específics.

El **contrapunt del principi d'elecció del tipus és el principi d'imposició de forma** que determina la reconducció forçosa de les societats mercantils al règim de la societat col·lectiva, la qual cosa opera bàsicament en **tres supòsits**: quan les parts **no han elegit expressament un tipus**; quan **l'han elegit incorrectament** i quan **no han complert amb les exigències fundacionals del tipus elegit**.

La conseqüència de la deficiència tipològica de la societat mercantil creada no és la seva nul·litat, sinó la seva reconducció al règim de la societat col·lectiva, això sens perjudici del dret dels socis disconformes amb el règim forçosament imposat a instar la dissolució de la societat. La consideració de la societat col·lectiva com a societat general del tràfic mercantil no és proclamada, amb caràcter general, de manera explícita en el Codi, si bé sí que trobem remissions concretes i directes, com en els casos de la societat comanditària simple (articles 145, 148 i 149 C de C) i de l'agrupació d'interès econòmic (article 1 LAIE), que en la seva estructura elemental es poden considerar societats col·lectives.

També el legislador ha imposat la forma col·lectiva en casos en què el règim fundacional de les societats anònimes o limitades no s'ajusta al que s'ha previst en les seves lleis especials (article 16 LSA i article 11.3 LSRL).

La raó del *règim subsidiari* de la societat col·lectiva sembla que reposa en la idea que l'activitat mercantil no es pot desenvolupar fora de la garantia dels tipus societaris mercantils.

Partint del concepte ampli de societat, elaborat per la que considerem doctrina més autoritzada, segons la qual els requisits bàsics perquè es pugui reputar l'existència de societat són el seu origen negocial, l'existència d'una finalitat comuna i la contribució de tots els socis a la seva realització, es pot sistematitzar la tipologia societària en funció de criteris diversos.

Prenent en consideració el concepte ampli de societat al qual ens hem referit, tenen cabuda en el concepte de societat els tipus o formes legals següents:

- *El condomini naval* (art. 589 i s. C de C);
- *la unió temporal d'empreses* (art. 7-10 de la Llei 18/1982, de 26 de maig, de règim fiscal de les agrupacions i unions temporals d'empreses);
- *la societat civil* (art. 1.665-1.708 CC);
- *la societat col·lectiva* (art. 125-144 C de C i també art. 170-174 i 218-237 C de C);
- *l'agrupació d'interès econòmic* (Llei 12/1991, de 29 d'abril, d'agrupacions d'interès econòmic);
- *la societat comanditària* (art. 145-150 C de C);
- *la societat de responsabilitat limitada* (Llei 2/1995, de 23 de març, de societats de responsabilitat limitada);
- *l'associació* (Llei Orgànica 1/2000, de 22 de març, reguladora del Dret d'Associació);
- *la societat anònima* (Llei de Societats anònimes, el text refós de la qual va ser aprovat pel Reial decret legislatiu 1564/1989, de 22 de desembre);
- *la societat comanditària per accions* (art. 151-157 C de C);
- *la societat agrària de transformació* (disp. adicional del decret llei de 2 de juny de 1977, l'Estatut regulador de les societats agràries de transformació, aprovat per RD 1776/1981, de 3 d'agost);
- *la societat de garantia recíproca* (Llei 1/1994, d'11 de març, sobre el règim jurídic de les societats de garantia recíproca);
- *la cooperativa* (Llei 27/1999, de 16 de juliol, de cooperatives i legislació de les comunitats autònomes que hagin assumit competència sobre la matèria), i
- *les mútues d'assegurances i entitats de previsió social* (art. 13-17 de la Llei 30/1995, de 8 de novembre, d'ordenació i supervisió de les assegurances privades; art. 4 i s. del Reglament d'ordenació i supervisió de les assegurances privades aprovat per RD 2486/1998, de 20 de novembre; i art. 4 i s. del Reglament de les entitats de previsió social aprovat per RD 2615/1985, de 4 de desembre).

Al costat de les formes societàries amb autonomia pròpia reconegudes en el nostre ordenament, coexisteixen subtipus dels tipus bàsics (així, per exemple, *les societats de capital risc, les societats de anònimes i de responsabilitat limitada*

laboral, les societats d'inversió mobiliària, les societats anònimes esportives, etc.) o tipus especials la rellevància dels quals és donada en consideració al sector o àmbit en què opera la societat (per exemple, *cooperatives de crèdit, societats i agències de valors, societats de crèdit hipotecari*). En tots dos supòsits no s'altera el tipus social bàsic o essencial, si bé s'introdueixen especialitats. En l'àmbit de la societat anònima en trobem molts casos.

Subtipus i tipus especials

Són subtipus de tipus bàsics, per exemple, les societats de capital risc, les societats anònimes i de responsabilitat limitada laboral, les societats d'inversió mobiliària, les societats anònimes esportives, etc. I són tipus especials les cooperatives de crèdit, les societats i agències de valors o les societats de crèdit hipotecari.

Quant als **tipus legals bàsics**, i sens perjudici d'un examen detallat d'aquests en els mòduls corresponents, s'han de destacar les característiques següents:

La **societat col·lectiva** és una companyia mercantil personalista (els socis formen una comunitat de treball i tots ells queden facultats per a la direcció i gestió dels negocis comuns), que gira amb una raó social, té autonomia patrimonial, i respon dels seus deutes i, subsidiàriament en responen els seus socis personalment, il·limitadament i solidàriament entre si. En consideració a la funció que exerceix de societat general, resulta d'aplicació en els supòsits d'irregularitat (art. 16 LSA), règim que s'estén a la societat de responsabilitat limitada, a la comandita per accions i, recentment, a la Llei d'agrupacions d'interès econòmic (article 1 *in fine*).

La **societat comanditària simple**, que també té caràcter personalista, és aquella en què concorren socis col·lectius i comanditaris, i queden aquests últims apartats de la gestió social i responen limitadament dels deutes socials (restricció a l'aportació promesa).

La **societat comanditària per accions** és una societat de capital, molt pròxima a l'anònima, i es distingeix únicament respecte d'aquesta pel fet que els encarregats de la gestió adquireixen la condició de *socis col·lectius* i com a tals respondran de manera personal, solidària entre ells i subsidiària al patrimoni social.

La **societat anònima** és el prototipus per excel·lència de les societats capitalistes i el seu concepte resulta directament de l'art. 1 de la Llei de societats anònimes que estableix el següent:

"En la sociedad anónima, el capital, que estará dividido en acciones, se integrará por las aportaciones de los socios, quienes no responderán personalmente de las deudas sociales."

Com indica el precepte anterior, són tres les seves notes fonamentals: el capital social (amb un mínim de 60.101,21 euros), l'existència d'accions i l'autonomia patrimonial, essent els seus requisits formals l'escriptura pública i la inscripció al Registre Mercantil.

La **societat de responsabilitat limitada** és definida igualment en l'art. 1 de la Llei que la regula i que assenyala:

"En la sociedad de responsabilidad limitada, el capital, que estará dividido en participaciones sociales, se integrará por las aportaciones sociales de todos los socios, quienes no responderán personalmente de las deudas sociales."

Així, doncs, en aquesta societat capitalista, el seu capital social (no inferior a 3.005,06 euros), subscrit i desemborsat en la seva totalitat des de la fundació, quedarà integrat per participacions socials, i no per accions, sense que els socis responguin personalment pels deutes socials, essent els seus requisits formals l'escriptura pública i la inscripció al Registre Mercantil.

5. La societat com a negoci jurídic

L'article 117 del Codi de comerç sotmet la validesa del contracte al compliment dels requisits essencials del Dret.

La societat neix, en virtut de la naturalesa contractual del negoci constitutiu, quan es compleixen els requisits essencials del contracte: el consentiment, l'objecte i la causa del contracte (art. 1261 CC).

El consentiment s'ha de formar lliurement; d'una altra manera quedaria afectat pels vicis de la voluntat. El consentiment, com a representació subjectiva dels elements essencials del contracte, s'identifica amb l'*affectio societatis* i ha de recaure exclusivament sobre les aportacions –objecte del contracte– i sobre la finalitat comuna. L'objecte del contracte de societat (diferent a l'objecte social) consisteix en les aportacions que els socis es comprometen a fer. El contingut obligatori derivat del contracte de societat té com a obligació bàsica del soci la d'aportació, juntament amb l'obligació de fidelitat (art. 1258 CC i 57 C de C).

L'objecte de l'obligació d'aportar pot consistir en aquelles prestacions que reuneixin la nota de la naturalesa patrimonial. Aquest requisit ha estat entès per part de la doctrina en un sentit ampli, la qual cosa estén l'aportació tant a les prestacions positives com a les negatives, i, fins i tot, com ha destacat el professor Paz-Ares, a aquelles que presentin de més a menys risc i protecció jurídica.

Destaca Paz-Ares que:

"El hecho de que el valor de la prestación realizada o prometida sea más o menos volátil resulta irrelevante y, en este sentido, debe aclararse que incluso los activos de mayor riesgo y/o protección jurídica pueden ser objeto de aportación (tiene interés en esta línea la STS 30-6-1993). He aquí algunos ejemplos: la nuda propiedad (SRS 10-3-1949), la garantía de solvencia, el *good will* subjetivo de una persona, una lista de clientes o de proveedores, el compromiso de no competir con la sociedad o incluso una simple renuncia (v. gr., una renuncia a una licencia o a una autorización administrativa a fin de que la obtenga o pueda obtenerla la sociedad)."

Paz-Ares, *Curso de Derecho mercantil*, op. cit., pàg. 466.

L'aportació d'indústria, recollida en l'art. 116.I C de C, s'admet en les societats de persones, fins i tot quan totes les prestacions resulten d'aquesta naturalesa.

Quant al títol de l'aportació, comunament es distingeix entre l'aportació a títol de propietat i a títol d'ús, fins i tot a títol fiduciari. Per al seu règim aplicable s'ha d'acudir, a falta de regles precises, a l'analogia amb la compravenda i l'arrendament, respectivament.

Hi ha certa controvèrsia sobre l'admissibilitat i límits del deure de suplementar l'aportació. La possibilitat de configurar contractualment un deure d'aquesta naturalesa s'admet a condició que es determini el seu contingut i condicions. Una clàusula que remeti a la majoria la possibilitat d'exigir aportacions suplementàries no ha de resultar lleonina en la mesura que prèviament s'estableixin les causes de la seva exigència i la determinació del seu contingut. Compartim la matisació de Paz-Ares: els supòsits d'abús per part de la majoria s'hauran d'enjudiciar des de la perspectiva del deure de fidelitat del soci i del principi d'igualtat de tracte.

Per la seva banda, **la causa del contracte de societat** s'identifica amb la *finalitat comuna* perseguida per les parts. Normalment, la finalitat comuna tindrà caràcter lucratiu. Però recordeu que aquesta no està forçosament vinculada com a element essencial al contracte de societat. La finalitat comuna regeix en tota la vida societària tant en el vessant obligatori com en l'organitzatiu. La causa del contracte es pot descompondre en dos aspectes: la **finalitat última** i la **finalitat pròxima o objectes socials**. Aquesta es refereix a l'activitat programada per al desenvolupament de la finalitat social; aquella, al resultat final abstracte buscat per les parts. En compliment dels requisits de la causa, la finalitat comuna ha de ser lícita, determinada o determinable i possible. La causa pot ser il·lícita perquè contravé les normes imperatives o prohibitives o els principis bàsics de l'ordenament o ordre públic, o perquè és contrària a la moral i bons costums. La sanció ha de ser la de la nul·litat.

El **principi de llibertat de forma** que recull l'art. 1278 CC per als contractes en general també resulta d'aplicació al contracte de societat, a excepció d'aquells tipus legals concrets en què s'exigeix el compliment dels requisits de forma i publicitat (v. per a la societat anònima, art. 7.1 LSA i, per a la societat limitada, art. 11.1 LSRL).

En l'àmbit civil, el Codi no requereix cap forma, amb l'excepció del supòsit de constitució de societat amb aportació de béns immobles o drets reals (art. 1667 CC).

En l'àmbit mercantil, se solen exigir els requisits d'escriptura i inscripció per a l'existència de personalitat jurídica, amb el suport legal dels art. 118 i 119 C de C, que, en la seva interpretació literal, condicionen la capacitat d'obrar de la societat al compliment dels requisits d'escriptura i inscripció. Aquest argument es contraposa a aquell que sosté que el contracte és vàlid i produeix els seus efectes des del moment de la seva perfecció, de manera que l'absència dels requisits de forma i publicitat no qüestionen l'existència de la societat, amb independència i al marge que el seu règim quedi sotmès a les normes referents a la societat irregular (v. art. 16 LSA). La jurisprudència clàssica va mantenir, fins a un passat recent, una línia consistent a sancionar amb la nul·litat els actes i contractes subscrits amb tercers per la *societat no inscrita o irregular* (v., entre d'altres, l'STS de 12 de juny de 1950, RJ 1163). Actualment, encara que continua negant la personalitat jurídica de les societats irregulars, reconeix efectes d'actes i contractes subscrits amb tercers per part d'una societat no inscrita (v. en el mateix sentit la Resolució de la DGRN 30 abril 1997, RJ 3599; la Resolució de la DGRN 22 abril 2000, RJ 5835.). Les societats irregulars, sempre que el seu objecte sigui mercantil, s'han de regir per les normes de la societat

col·lectiva (v., entre d'altres, les STS de 21 de juny de 1983, de 9 de març de 1992 i de 21 de juny de 1998). Aquesta consideració es pot assolir amb un esforç interpretatiu i extensiu de l'article 16 LSA que preveu la hipòtesi de societat irregular. De la lectura d'aquest precepte, queda clar que en la societat irregular falta una voluntat dels fundadors d'inscriure la societat al Registre Mercantil. D'aquí que en l'art. 16 es presumeixi que, sempre que hagi transcorregut un any des de l'atorgament de l'escriptura sense que s'hagi sol·licitat la inscripció (art. 16.I LSA), es considerarà que la societat és irregular. Aquesta situació faculta qualsevol soci a instar la dissolució de la societat i exigir que, amb la liquidació prèvia del patrimoni social, se li restitueixin les aportacions fetes. La societat irregular, que continua les seves operacions, està sotmesa a les normes de la societat col·lectiva (per exemple, art. 127 C de C) o de la societat civil (v. art. 16.2 LSA). En el supòsit que la societat s'inscriu tardanament, cessarà la situació d'irregularitat, però no per això cessarà la responsabilitat personal i solidària dels administradors i representants, pels actes i contractes subscrits amb anterioritat, ni la dels socis pels deutes anteriors.

L'existència de vicis en el contracte de societat que poden portar a la seva nul·litat ha justificat en l'àmbit societari la doctrina de la societat de fet. Certament, aquesta doctrina té la finalitat d'evitar que, a una acció de nul·litat dirigida contra una societat personificada que ha mantingut relacions amb tercers, se li apliquin les regles previstes en la part general del dret d'obligacions (art. 1300 i s. CC). Declarada nul·la la societat, els efectes retroactius (*ex tunc*) derivats de la seva inexistència portarien a una situació insostenible i indesitjable envers el tràfic jurídic dut a terme. D'aquí que el remei jurídic de la societat de fet consideri que els efectes derivats de la nul·litat o anul·labilitat, conseqüència de vicis fundacionals o de la modificació del contracte de societat, sorgeixin des del moment de la seva declaració (*ex nunc*). Per a l'aplicació de la doctrina de la societat de fet, s'han de reunir els requisits següents: existència d'un contracte de societat viciat, execució del contracte de societat en l'àmbit extern i absència d'interessos superiors que s'hagin de protegir mitjançant les normes generals sobre els vicis (per exemple, vicis d'incapacitat). Les conseqüències derivades de l'aplicació de la doctrina de la societat de fet van dirigides tant a les *relacions externes* com a les *relacions internes*, de les quals també s'ha de predicar l'eficàcia. Les causes de nul·litat o d'anul·labilitat són semblants a les causes de dissolució i són d'aplicació les normes generals sobre la liquidació.

6. La societat com a persona jurídica

Com ja hem tingut l'ocasió d'assenyalar, els efectes del contracte de societat es poden estudiar des d'una de doble perspectiva; d'una banda, es pot distingir aquells efectes que es projecten en el seu vessant organitzatiu o institucional; de l'altra, el contracte de societat presenta una **eficàcia obligatòria**.

En virtut de l'efecte organitzatiu del contracte, s'atribueix personalitat jurídica a la societat. Tanmateix, no tota societat desplega l'efecte organitzatiu, atès que aquest pot ser exclòs voluntàriament pels socis en les denominades *societats internes*. I, per això, l'atribució de la personalitat jurídica es reserva a les societats externes, que són les societats personificades.

El contingut de la personalitat jurídica comprèn dos aspectes: **capacitat jurídica** i **autonomia patrimonial**. D'una banda, la societat adquireix la capacitat jurídica i d'obrar o possibilitat d'actuar en el tràfic de manera unificada; de l'altra, amb la personificació se separa el patrimoni social del patrimoni individual dels socis.

El moment en què neix la personalitat jurídica en la societat és una qüestió debatuda, tenint en compte la controvèrsia sobre quins supòsits s'han de donar perquè se'n despleguin els efectes.

Sobre això, diversos plantejaments condicionen la personalitat jurídica al requisit de publicitat. Una primera tesi fa dependre la personalitat jurídica de la inscripció prèvia de la societat. La doctrina més moderna considera que la personalitat jurídica neix, exclusivament, a partir de la signatura del contracte. El seu argument bàsic parteix del mateix reconeixement constitucional del dret d'associació. Amb això, les societats mercantils irregulars, les associacions no reconegudes o les societats civils no publicitades estan dotades d'un mínim de subjectivació que els permet d'operar en el tràfic i disposar d'autonomia patrimonial, mitjançant l'anomenada personalitat jurídica general o bàsica. En aquests casos, els socis de la societat externa han expressat la voluntat negocial d'unificar la seva activitat com a grup en el tràfic, amb la pretensió d'organitzar-se per a la transcendència externa de la societat. Aquesta voluntat negocial és el fonament que la societat obtingui la personalitat jurídica i que les seves relacions es regeixin pel dret especial de societats.

En contrast, és possible que la societat tingui un caràcter purament intern. Les **societats internes** són aquelles associacions voluntàries dirigides a la consecució d'una finalitat comuna mitjançant la contribució dels socis, estructurades com a vincle o mera relació obligatòria entre els seus socis; és a dir, que mitjançant la voluntat negocial redueixen els seus efectes a l'aspecte obligatori i que, per tant, exclouen els efectes organitzatius (externs) o de personificació. En aquest cas, els socis preveuen regular solament relacions internes (per exemple, repartir costos) o actuar en el tràfic sense unificar el grup; supòsit en què les relacions particulars dels socis amb tercers s'hauran de regir pel dret comú. Conseqüentment, les societats internes o merament obligacionals reuneixen els requisits de la categoria general de la societat, malgrat el fet que no se'ls atribueix la personalitat jurídica. Aquesta premissa evidencia que la personalitat jurídica no es considera com un element essencial de la societat, tenint en compte que les societats internes o merament obligacionals formen part de la categoria de la societat.

Els conceptes de licitud i honestedat, utilitzats pel legislador decimonònic en aquest precepte, guarden un estret paral·lelisme amb el frau de llei, abús de dret i exercici contrari a la bona fe, principis que, des de la reforma del títol preliminar del Codi civil de 1974, han adquirit una rellevància creixent en la seva formulació doctrinal i aplicació jurisprudencial. La bona fe s'ha d'entendre projectada sobre la intenció i activitat dels subjectes en les seves relacions amb els altres, això és, sobre la seva acomodació a les normes establertes per a cada relació jurídica. Es refereix als aspectes eticosocials predominants en cada moment històric i circumstàncies socioeconòmiques concretes en què es desenvolupa, i es considera com un obrar segons les normes normals i comunament rebudes de l'honestedat i rectitud. Entre d'altres, són valors representats per la bona fe, l'honestedat, fidelitat, lleialtat, consideració o respecte a la confiança suscitada a l'altra part. Aquestes consideracions són el fulcre o fonament de suport de la doctrina de l'aixecament del vel (o, com un autor recent manifesta, del *desvetllament* de la persona jurídica). Amb la finalitat d'evitar l'abús de dret o el seu exercici antisocial, la jurisprudència europea i nacional ha aplicat la doctrina de creació nord-americana de l'aixecament del vel (*lifting the veil*) i s'ha establert, així, límits a l'abús de la personalitat jurídica quan aquesta és utilitzada per a finalitats que no poden ni han de ser protegides o tutelades per l'ordenament jurídic. La doctrina s'introdueix a Espanya a partir de la Sentència del Tribunal Suprem en el text de la qual es pot llegir el següent:

"[...] Que ya, desde el punto de vista civil y mercantil, la más autorizada doctrina, en el conflicto entre seguridad y justicia, valores hoy consagrados en la Constitución (art. 1.1 y 9.3), se ha decidido prudencialmente, y según los casos y circunstancias, por aplicar la vía de equidad y acogimiento del principio de la buena fe (art. 7.1 del Código Civil), la tesis y la práctica de penetrar en el *substratum* personal de las entidades o sociedades, a las que la ley confiere personalidad propia, con el fin de evitar que al socaire de esa ficción o forma legal (de respeto obligado, por supuesto) se puede perjudicar ya intereses privados o económicos o bien ser utilizada como camino de fraude (art. 6.4 del Código Civil), admitiéndose la posibilidad de que los jueces puedan penetrar ("levantar el velo jurídico") en el interior de esas personas cuando sea preciso para evitar el abuso de esa independencia (art. 7.2 del Código Civil) en daño ajeno o "de los intereses de los demás" (art. 10 de la Constitución) o contra interés de los socios, es decir, de un mal uso de su personalidad, de un "ejercicio antisocial" de su derecho (art. 7.2 del Código Civil) [...]."

Sentència del Tribunal Suprem de 28 de maig de 1984.

Aquest fonament de dret de la sentència ha estat reiterat en un gran nombre d'ocasions per les decisions judicials dels jutges espanyols, en alguns casos de manera injustificada, i es pot parlar actualment d'un excés en l'aplicació de l'expedient de desestimació de la personalitat jurídica i la necessitat d'establir-hi límits. Resulta que no es poden establir hipòtesis concretes (v. STS de 13 de desembre de 1996 i 5 de novembre de 1998), ja que la doctrina ha de tenir aspiració de doctrina general en l'evitació de l'abús de la personalitat jurídica, però tampoc disposem d'una doctrina que hagi examinat amb rigor els casos en què es justifica. Un exemple d'això, el trobem en la manifestació per part d'un destacat sector doctrinal que defensa l'aixecament del vel en les hipòtesis d'infracapitalització material, quan la solució del legislador és una altra: la de responsabilitzar els administradors que no actuen enfront de la concurrència d'una causa de dissolució (v. art. 260 i 262.5 LSA), i no la de responsabilitzar els socis pels deutes socials. En l'àmbit pràctic, les hipòtesis més freqüents són les de confusió de patrimonis, confusió d'esferes, direcció externa efectiva en grups de societats, fenomen en virtut del qual diverses societats queden sotmeses al control, direcció i organització de la societat dominant (soci tirà) en profit i interès propi i no en el d'aquelles.

Resum

En aquest mòdul hem iniciat l'estudi de la disciplina de les societats mercantils. Hem vist el concepte de societat mercantil i, de manera esquemàtica, els diversos tipus societaris previstos en el nostre ordenament jurídic. En la descripció de les diferents formes de societat hem prestat especial atenció a la divisió entre societats personalistes i societats capitalistes. Partint del règim de les societats personalistes, hem tingut ocasió d'analitzar els termes en els quals el Codi de comerç estableix la noció de societat i els pressupòsits essencials perquè una societat es pugui considerar mercantil. Hem examinat així mateix el caràcter negocial de la societat, això és, la societat com a contracte. El règim de la denominada societat irregular també ha format part del contingut d'aquest mòdul, en analitzar les conseqüències de la falta d'alguns dels requisits de constitució de les societats. Ens hem aturat especialment en l'anàlisi del sistema d'atribució de personalitat jurídica a les societats i de la doctrina de l'aixecament del vel.

Autoavaluació

1. La finalitat de lucre constitueix un element essencial del contracte de societat?
2. Què és una societat irregular i a quin règim jurídic està sotmesa?
3. En què consisteix la denominada *doctrina de la societat de fet*?

Solucionari

1. Tradicionalment, la doctrina i jurisprudència espanyoles han entès la finalitat lucrativa com un *element essencial* del contracte de societat. Això no obstant, es pot prescindir d'aquest requisit com a element essencial sobre la base, almenys, de dos sòlids arguments. Un, de naturalesa constitucional: la nostra Constitució, en reconèixer la llibertat d'associació al seu art. 22, no distingeix entre finalitats lucratives i no lucratives. Un altre, com a fenomen explicatiu i selectiu de la disciplina aplicable als fenòmens associatius de caràcter atípic (per exemple, consorcis empresarials), ja que les solucions que deriven de l'absència d'aquest porten a l'aplicació de règims allunyats de la voluntat de les parts (l'associació o la comunitat). Per tant, l'expressió referent a la finalitat de lucre referent a la seva obtenció prevista en l'art. 116.I C de C s'ha d'entendre com la *finalitat natural o usual* sobre la qual descansa el negoci societari i no com la seva finalitat essencial. Aquestes raons vénen, a més, avalades pel legislador que no ha tingut cap problema en significar expressament que la finalitat de lucre no és present en les agrupacions d'interès econòmic (v. art. 3 LAIE) ni en les cooperatives i mútues d'assegurances (art. 9 i 10 LOSSP) i en reconèixer expressament aquestes agrupacions com a societats mercantils.

2. En l'àmbit mercantil, se solen exigir els requisits d'escriptura i inscripció per a l'existència de personalitat jurídica, amb el suport legal dels art. 118 i 119 C de C, que, en la seva interpretació literal, condicionen la capacitat d'obrar de la societat al compliment dels requisits d'escriptura i inscripció. Aquest argument es contraposa a aquell que sosté que el contracte és vàlid i produeix els seus efectes des del moment de la seva perfecció, de manera que l'absència dels requisits de forma i publicitat no qüestionen l'existència de la societat, amb independència i al marge que el seu règim quedi sotmès a les normes referents a la societat irregular. La jurisprudència clàssica va mantenir, fins a un passat recent, una línia consistent a sancionar amb la nul·litat els actes i contractes subscrits amb tercers per la *societat no inscrita o irregular*. Actualment, encara que continua negant la personalitat jurídica de les societats irregulars, reconeix efectes d'actes i contractes subscrits amb tercers per part d'una societat no inscrita. Les societats irregulars, sempre que el seu objecte sigui mercantil, s'han de regir per les normes de la societat col·lectiva. Aquesta consideració es pot assolir amb un esforç interpretatiu i extensiu de l'article 16 LSA que preveu la hipòtesi de societat irregular. De la lectura de l'esmentat precepte, queda clar que en la societat irregular falta una voluntat dels fundadors d'inscriure la societat al Registre Mercantil. D'aquí que en l'art. 16 es presumeixi que, sempre que hagi transcorregut un any des de l'atorgament de l'escriptura sense que s'hagi sol·licitat la inscripció es considerarà que la societat és irregular. Aquesta situació faculta qualsevol soci a instar la dissolució de la societat i exigir que, amb la liquidació prèvia del patrimoni social, se li restitueixin les aportacions realitzades. La societat irregular, que continua les seves operacions, està sotmesa a les normes de la societat col·lectiva (per exemple, art. 127 C de C) o de la societat civil (v. art. 16.2 LSA). En el supòsit que la societat s'inscriu tardanament, cessarà la situació d'irregularitat, però no per això cessarà la responsabilitat personal i solidària dels administradors i representants, pels actes i contractes subscrits amb anterioritat, ni la dels socis pels deutes anteriors.

3. L'existència de vicis en el contracte de societat que poden portar a la seva nul·litat ha justificat en l'àmbit societari la "doctrina de la societat de fet". Aquesta doctrina té la finalitat d'evitar que, a una acció de nul·litat dirigida contra una societat personificada que ha mantingut relacions amb tercers, se li apliquin les regles previstes en la part general del dret d'obligacions (art. 1300 i s. CC). Declarada nul·la la societat, els efectes retroactius (*ex tunc*) derivats de la seva inexistència, portarien a una situació insostenible i indesitjable envers el tràfic jurídic fet. I, per això, el remei jurídic de la societat de fet considera que els efectes derivats de la nul·litat o anul·labilitat, conseqüència de vicis fundacionals o de la modificació del contracte de societat, assorteixin des del moment de la seva declaració (*ex nunc*). Per a la seva aplicació, s'han de reunir els requisits següents: existència d'un contracte de societat viciat, execució del contracte de societat en l'àmbit extern i absència d'interessos superiors que s'hagin de protegir mitjançant les normes generals sobre els vicis (per exemple, vicis d'incapacitat).

Les conseqüències derivades de l'aplicació de la doctrina de la societat de fet van dirigides tant a les *relacions externes* com a les *relacions internes*, de les quals també s'ha de predicar l'eficàcia. Les causes de nul·litat o d'anul·labilitat són semblants a les causes de dissolució i són d'aplicació les normes generals sobre la liquidació.

Bibliografia

Boldo Roda, C. (2000). *Levantamiento del velo y persona jurídica en el Derecho privado español*. Elcano: Editorial Aranzadi.

Girón Tena, J. (1976). *Derecho de sociedades* (volum 1). Madrid: Autor-Editor.

Eizaguirre, J.M. (2001). *Derecho de sociedades*. Madrid: Civitas Ediciones.

Embid Irujo, J.M. (1998). "Justicia y Seguridad jurídica: a propósito del levantamiento del velo de la personalidad jurídica". *Derecho de los negocios*, (núm. 96, pàg. 1 i s).

Fernández de la Gándara, L. (1977). *La atipicidad en Derecho de sociedades*. Saragossa: Libros Pórtico.

García Villaverde, R. (1993) "Las sociedades irregulares". *Cuadernos de Derecho y comercio* (núm. 11, pàg. 13 i s.).

Paz-Ares, J.C. (1991). "Comentario a los artículos 1665-1708 CC". A: Paz-Ares; Díez Pica-zo; Bercovitz; Salvador. *Comentario del Código civil* (II, pàg. 1.291 i s.). Madrid: Ministeri de Justicia.

Paz-Ares, J.C. (1991). "Animo de lucro y concepto de sociedad (breves consideraciones a propósito del art. 2.2. LAIE)". A: *Derecho mercantil de la Comunidad Económica Europea. Estudios en homenaje a José Girón Tena* (pàg. 729 i s.). Madrid: Civitas.

Paz-Ares, J.C. (1999). "Derecho de sociedades" (cap. 19-22). A: Uría; Menéndez. *Curso de Derecho mercantil* (I, pàg. 429 i s.). Madrid: Civitas.

Serick, R. (1958). *Apariencia y realidad en las sociedades mercantiles: el abuso por medio de la persona jurídica* (trad. Puig Brutau). Barcelona.

